

КЪМ СЪСТАВЯНЕТО НА РЕЧНИК НА БЪЛГАРСКИТЕ ГРЪНЧАРСКИ НАИМЕНОВАНИЯ

ЗЛАТКА ГЕНОВА

Предложеният речник представлява първи опит за систематизиране на българските грънчарски наименования, т.е. на наименованията на основните суровини, приспособления и съоръжения в производството на битова керамика, на неговите производи и съставните им части.

По своя характер речникът е от своеобразен "смесен" тип, тъй като съдържа азбучен списък на две групи наименования: съвременни, утвърдени в специализираната литература, и техните съответствия в народните говори от XIX и XX в. След всяка диалектна или остаряла дума е отбелязан поредният номер на източника, от който тя е извлечена, географски обхват на разпространение и тълкуване на произхода. След речника са поместени използваните източници, речници и съкращения.

ангоба /фр. engobe/

белилка /51/, от прил. бел, бял; стб. бѣлъ

белило /2, с. 32, Бус./, вж. белилка

бяла пръст /4, с. 426/, от прил. бяла и същ. пръст;

стб. прѣстъ

белопръстица /51/, ум. ф. за бяла пръст

иловица /52/, от същ. ил 'кал, пръст'; стб. илъ

клисавица, клиса /52/, 'жилава глина, леплива пръст'; кор.

и. -е

сая /55/, 'хума, мазна глина'; възм. от тур. siva 'мазане,

белосване,

ума /2, с.32, Бус.; 11, с. 306, Бер.; 6, с. 65, Д./; вж. хума

хума /55; 14, с. 20, Тр.; 4, с. 426/; от нгр., гр. χουμα, лат.

humus

блюдо

блюдо, блюдец /51; 7, с.827, СзБ; 2, с. 32, Бус.; 1, с. 206,

209, ВТ; 56, Пр.; стб. блюдо, блюдъ, блѣдо

каляница /52/, 'от кал' ; стб. калѣнъ
мезе, -та /2, с. 32, Бус.; 11, с. 305, Бер./; тур. meze от пер.
'предястие, закуска'
пята, пиято /54/, 'разлат трапезен съд'; ит. piatto
сахан /55/; тур. от араб. sahan 'разлато блюдо'
чаркия /55; 14, с. 39, Тр./, 'съд подобен на тава'; тур.
вероятно от пер. çark 'колело',
чиния /11, с. 302, Бер./; тур. от пер. çini 'китайски,
порцеланов'

бъклица

бъклица, букла, буклия /51; 2, с. 23, Бус.; 6, с.72, Д./,
'плосък съд за вино'; от ит. bossale, възм. от рус., чеш., срб.-хрв.
и нем.

грънайка, грънашка /51/, 'съд за вино'; от гръня, грънец;
стб. грънъ, грънъць, гръна

карта, карда /52/, 'плоска бъклица, повече дървена'; от
кварта - единица обем течн. около 1 л и съд с такъв обем; вж.
рус. кварта, нем. quarte, от ит. quarta, лат. quarta 'четвъртина',

костенурка /2, с. 23, Бус./, 'съд за ракия'; кор. в прил. костен;
стб. костъ

кункума /52/, 'съд за ракия'; тур. kumkuma 'ваза, амфора'

павур, пахур /54; 4, с. 428/, 'съд за ракия'; кор. и. -е. за пия

панакон, панаконче /54; 2 с. 23, Бус./, 'стока или пари над
уреченото', употребява се и при пиене; вер. от гр. ερανο
'отгоре' и αρου 'носец'

пинта /54; 7, с. 827, СзБ; 4, с. 428/, 'малък съд за ракия';
съотв. в рус., срб.-хрв., слов., нем., ит. от стара мярка за обем на
течн. /в Англия pint=0,57 л, Франция pinte=0,93 л/; срв. и фр. гл.
pinter 'пия много вино'

плоска /54; 2, с. 32, Бус.; 4, с. 428; 11, с. 302, Бер./, 'плосък
съд за ракия около 100 драма'; стб. плосква

ссъдя /55/, 'малък сплеснат съд за ракия около 100 драма';
от ссъд, съд; стб. ссъждъ, сждъ

чотура, чотра /55; 56, Либ./, 'вид плоска бъклица'; от рум.
cintura, ciotura

шюля, шюлец, шюле /55; 14, с.50, Тр./, 'плосък глинен съд
за ракия'; от диал. нем. Schöle 'чаша'

литря /53/, 'малък плосък съд за течност, около 100 драма'; от литра 'мярка за течност,; гр. *litra* < лат. *libra*
жабка /52/, 'глинен съд за ракия'; стб. *жаба*
юзя /55/, 'плосък съд за ракия'; тур. *juz* ,100 драма, , 'четвърт от оката'

глазура /нем. *glasur*/

гледж, *глич* /51/; основа не много ясна; срв. рус. глей 'леплива глина' , гр. *gloios* 'леплива кал' , кор. и. -е.; срв. и ст. нем. *glass* 'янтар, стъкло' , ст. исл. *glaesa* 'укарявам с нещо блестящо'

полив, *полюв* /54 и в съвр. тр. говор/; кор. в лея; стб. *лѣж*, *лъж*, *лъати*, *лнати*

глазиране /нем. *glazieren*/

гледжосване, *гличьосване* /51/; от *гледж*, *глич*

циклосване /55/, 'оглаждане, излъскване'; от нем. *Ziehklinge* 'цикла'

глина

глина, *гнила* /51; 2, с.29, Бус. 14, с. 16, Тр.; 6, с. 66, Д./ стб.

глина

грънчарска земя /7, с. 826, СзБ; от прил. *грънчарска*, произв. от *гърня*, *грънец* и същ. *земя* 'пръст'; стб. *земліа*

жълта пръст /6, с. 66, Д./; от прил. *жълта* и същ. *пръст*; стб.

жльтъ, *пръсть*

земя /11, с. 827, Бер./; вж. *грънчарска земя*

иловица /52/; вж. *ангоба*

кал /52; 2, с. 31, Бус.; 14, с. 16, Тр.; 11, с. 287, Бер./; стб. *калъ*

клисавица, *клисак* /52; 14, с. 16, Тр./; вж. *ангоба*

сая /55/, 'хума, мазна глина'; вж. *ангоба*

глина- измесена и подготвена за точене

месеница /11, с. 287, Бер./; от гл. *меся*

глина - разредена, за лепене и оглаждане

мекаш, *мекиш* /2, с. 32, Бус.; 14, с. 19, Тр.; 11, с. 296, Бер./; от прил. *мек*; стб. *макъкъ*

глинена посуда

гърня, *грънец*, *гърнета*, *гръци* /51/; вж. *бъклица*

чиреп, череп, чуреп, чирепня, чирепаци /55; 7, с. 826, СзБ; 14, с. 66, Тр.; 2, с. 32, Бус./, 'съдове от глина'; стб. *чрѣплъ*

глинен съд за вода, ползвана при точене
чреп /12, с. 138, Бус./; вж. чиреп
чиреп /11, с. 296, Бер./

глинено съдче за рисуване с ангоба
будуче /2, с. 18 и 32, Бус./; от бъдне, будне, будня от бъдън 'голямо буре, бъчва'; съотв. в рус., малорус., срб.-хрв., слов., чеш.; от прасл. през гр. и лат.

цивка, цифка /6, с. 67-68, Д./; от цев; стб. *цѣвъ*

глинени топки за точене на големи съдове
гуки /11, с. 295, Бер./; вер. от гугла 'шапка, качулка' поради спец. ф.; срв. слов. *gugla*, срб.-хрв. *gugla*

горен диск на грънчарско колело
малко коло /7, с. 826, СзБ; 9, с. 103, Ихт./, 'колело, уред с кръгла ф.; стб. *коло*
тапанджа, табанче /14, с. 25, Тр.; 7, с. 826, СзБ; 2, с. 32, Бус; 11, с. 292, Бер./; от тур. *taban* 'стъпало, подиум'

горна камера на пещта
каца, кадца, када /14, с. 32, Тр./; стб. *кадь*
фурна /55; 6, с. 74, Д./; тур. *furun*, всщ. от лат. *furnus* през ит. *firin*

грънчар
грънчар/51/; вж. бъклица
препар /2, с. 32, Бус./; неизв. пр.

грънчарско колело
коло /52; 2, с. 32, Бус.; 4, с. 424; 11, с. 292, Бер.; 9, с. 103, Ихт./; вж. горен диск на колелото
стан /4, с. 424, Сам./; стб. *станъ*, *станиште*
стъпало /54; 4, с. 424; 7, с. 826, СзБ/; от гл. стъпвам поради спец. начин на приложение; стб. *стѣпнѣти*
тапанджа /6, с. 67, Д.; 56, Щ/; вж. горен диск на грънчарското колело
текерлек /6, с. 67, Д./; тур. *tekerlek* 'колело'
чарк /2, с. 18, Бус.; 14, с. 25, Тр.; 4, с. 424, Разл.; 6, с. 67, Д./; тур. от пер. *çark* 'колело, механизъм в движение'

грънчарска пещ

пещ, пещица, пехца /54; 56; 14, с. 31, Тр.; 4, с. 424/; стб.

пешть

фурна, фурня /12, с. 139, Бус.; 14, с. 31, Тр.; 4, с. 424; 11, с. 299, Бер./; вж. горна камера

грънчарска работилница

грънчарница /51; 11, с. 290, Бер./ от грънчар

дюкян /11, с. 290, Бер./; тур. от араб. *dukkan*

грънчарство

грънчарство /51; 4, с. 427/; кор. в гърня, грънец

стовничарство /4, с. 427, Елх./; от стомна, стовна

стракинарство /4, с. 427, Шум./; от същ. обл. стракина

«паница»

гърне, -та

гърня, грънец /51/; вж. бъклица

гърне, гръне, грне, гърни, гарне, герне, герни, гърн, ъ /7, с. 827, СзБ; 2, с. 32, Бус.; 11, с. 302, Бер.; 6, с. 69, Д.; 14, с. 48, 64, 66, Тр.; 32, СиБ, 34, СзБ/

гребка, гребанка, гребачка /51; 2, с. 32, Бус; от гл. гребя; стб. грев-ж, -ешн, грекіти

кюпе /56/, «гърне без дръжка»; тур. *kip* «делва»

патире /2, с. 32, Бус./, «малко гърне с дръжка»; неизв. пр.

тенджеря /7, с. 827, СзБ/, «гърне с похлупак»; тур. *tencere*

чумлек /56, среднород. гов./, «гърне гаваноз»; тур. *comlek*

«гърне,

гювеч /тур. *güvec*/

гювеч, гевеч, гивеч /7, с. 827, СзБ; 2, с. 22, Бус.; 14, с. 48, Тр.; 4, с. 429; 6, с. 71, Д./

корито /2, с. 23, 32, Бус./, «овален гювеч»; стб. коръито

кюдян /6, с. 71, Д./, «голям гювеч за съхраняване на продукти»; тур. стар.

делва

врѣчва, врѣчма /51, 56, Деб.; 2, с. 23, Бус.; 8, с. 128, Чеп./ «делва»; неизв. пр.

делва, делвя /51; 7, с. 827, СзБ; 14, с. 65, Тр.; 11, с. 302, Бер.; 6, с. 70, Д./; стб. дѣльвь

куп /52; 4, с. 427; 11, с.302, Бер.; 6, с. 70, Д./; тур. *kir*
латвик, латвица, лакавица /53; 2, с. 32, Бус./, 'делва'; стб.
латъвъ, латъва

долен диск на грънчарското колело

коло /52; 7, с. 826, СзБ/; вж. грънчарско колело и горен диск
точило /55; 7, с. 826, СзБ; 11, с.292, Бер.; от гл. *точа*; стб.
тоѹж

долен камък на ръчна мелница-за стриване на пясък и Рьо

гледжан камък /11, с. 293, Бер./; от прил. *гледжан* /вж.
гледж/ и същ. *камък*; стб. *камъкъ, камъи, камень*

долна камера на пещта

огнище /6, с. 74, Д./; от *огън*; стб. *огнь*

дръжка на съд

ухо, ухало, ушо /55, 56/; стб. *оухо*

дъно

дъно, дъну, дно, доно, дону, дано /51; 31, ЮиБ; 33, ЮзБ
34, СзБ/; стб. *дъно*

копито /11, с. 305, Бер./; рус. *копыто*, пол. и чеш. *kozyto*,
слов. и сръб.-хрв. *korito*

дъска за опора на десния крак при точене

поднужка /11, с. 292, Бер./; от стар. *нога 'крак'*; стб. *нога*

дъсчица за ретуш

бучило, бочило /7, с. 826, Сзб; 12, с. 138, Бус.; 14, с. 26,
Тр.; 4, с. 424; 11, с. 292 и 305, Бер.; 6, с. 67, Д./; вер. от бок
'туловище' и избочени 'добре издути, широки'; стб. *бокъ*; срв. и
рус. *бочарка* от гл. *бочить*

кана

кана, каната, каначя, каница /52; 2, с.32, Бус.; 11, с. 292,
Бер./; възм. от нем. *Kanne* през лат. *canis* 'тръстика' или от рум.
cana; възм. през нгр. от ит. *canpa*; по-малко вероятно от
къснолат. *cannata* през нгр. *κανατα*; заето и в диал. тур. и алб.

барде, бардя /51; 12, обр. 326, Бус./, 'каничка'; тур. *bardak*

букар, букал, букла, бухара /51,6; изв. сходство с
ит. *bossale* и гр. *βαοκαλιον*; възм. от *Бухара* /гр. *Узбекистан/*

гаваз /2, с. 132, Бус./, 'съд за ракия, подобен на покал'; вер. от тур. kavapoz 'глинен или стъклен съд - гърне, буркан, делва,

гръня /51/, 'съд за вино, кана'

покал, пукал, пукъл /54; 2, с. 32, Бус.; съвр. тр. гов./; по нар. етим. близки с гл. пукам и пукница 'много ядене и пиене'; стб. пжкжтн

точинек /2, с. 32, Бус./; от гл. точа; стб. тоџ

цука /55/, 'глинен съд за вино'; от гл. цукам 'пия много, пиянствам'

шамандур /2, с. 32, Бус./; вер. от тур. samandira по нгр. шџамџтраџ поради неподвижния похлупак

шюботан /55/, 'съд за вино'; неизв. пр.

шюля, шолец, шулец /55/, 'глинен съд за вино, кана'; от южнонем. Schale, Schole

канал в дръжка на стомна, с шопка

цивка /2, с. 32, Бус.; 14, с. 27, Тр./; от цев; стб. цџвъ

кожички за оглаждане

осъм, усъм /2, с. 32, Бус.; 12, с. 138, Бус.; 11, с. 292, Бер./; стар. усма 'щавена кожа'; стб. оџсмъ

мешинка, -и /14, с. 27, Тр./; от пер. mes 'овен, овца', в тур. mesin 'обработена овнешка кожа', в рус. меша, мешина 'сурова кожа'; вж. и общослав. мех от и. -е. пр.

колелце /зъбчато/ за нанасяне на връзана украса

кюртек, кьортек /2, с. 18, Бус.; 11, с. 293, Бер./; тур. kertyk 'резка, вдлъбнатина'

шарачка /6, с. 67, Д./; от стар. шар 'украса'; стб. шаръ

лопатка за почистване работната маса и колелото

лопатка /7, с. 826, СзБ/; стб. лопата

стъргулка /4, с. 424, Петр./; от гл. стържа; стб. страгати

маса към грънчарското колело

тезгях, тезга /7, с. 826, СзБ; 12, с. 138, Бус.; 2, с. 17, Бус.; 4, с. 423; 14, с. 19, Тр.; 6, с. 67, Д./; тур. от пер. tezgah

мелница за стриване на пясъка и РвО

гличник /14, с. 29-30, Тр./; от глич

патрица /11, с. 293, Бер./; възм. от гл. потривам, потрия, кор. и.-е.

ручница /11, с. 293, Бер./; от същ. ръка; стб. ржка
ръшница /7, с. 814 и 826, СзБ/; от стар. обл. ръшни 'ситни',
вж. 56

навес на грънчарска пещ

сая /14, с. 33, Тр. /; тур. стар. saye от пер. 'навес'

опора на железния шип в долния край на оста

блазина /4, с. 424, Бус./; вер. от плажица, плаз, плъз, 'част на
шейна, рало', кор. пълзя

ос на грънчарското колело

вретено, врътено, вретенце /7, с. 826, СзБ; 2, с. 18, Бус.;
14, с. 25, Тр.; 4, с. 424; 11, с. 292, Бер./; стб. врътено

отвор на огнището

витло /14, с. 32, Тр.; 4, с. 424/; от стр. прич. витий, произв. от
гл. вия, 'дъговидно извит'
вратло /11, с. 292, Бер./; от същ. врата; стб. врата
язлък /6, с. 74, Д./; непр. ф. на тур. aazlyk, азлък 'отвор'
уста /55; 14, с. 32, Тр. /; стб. оуста

отвори между двете камери на пещта

дупки /6, с. 74, Д./; стб. дупни 'празнина'
душници /14, с. 32, Тр.; 3, с. 424, СзБ/; от дих, дихание,
дишам, дишане; стб. дъхати
комини /2, с. 20, Бус./; стб. каминна
ревоници, равуници /4, с. 424, СзБ; 11, с. 299, Бер./; неизв.
пр., възм. от гр. равон, равона 'пръстен, гривна, наниз'
фишеци /2, с. 20, Бус.; 14, с. 32, Тр./; тур. стар. 'цев'

паница

ваган, ваганка, ваганче /51; 56/; срв. рус. ваганки, обл.
'корито, ношви', малор. ваган 'корито', сръб.-хрв. ваган 'дървено
блюдо', диал. gavana 'дървен съд'; от лат. savapens, произв. от
savns 'вдлъбнат'

деликли чанак /6, с. 71, Д./, 'паница за миене на плодове'; от
тур. прил. delik 'пробит, продупчен' и същ. sanak 'глинен съд -
чаша, блюдо, паница'

каленица, каляница /52; 4, с. 427-428/; вж. блюдо

миса, мисур, мисурка /53/, 'разлата паница'; стб. миса

паница /54; 7, с. 827, СзБ; 2, с. 32, Бус.; 14, с. 51, Тр.; 4, с. 427; 11, с. 302, Бер.; 6, с. 71, Д./; стб. паница

пахар /54; 10, с. 46/, 'дълбока паница'; рум., влаш. paĥar 'чаша'

пято, пиято /55/; вж. блюдо

саханче /6, с. 71, Д./, 'плитка, глазирана отвътре паница'; вж. блюдо

стракина, стракона, сракина /55; 56; 8, с. 183, Род.; 4, с. 428, Шум./ обл. стар. 'глазирана паница'; гр. oσtpαkoν 'черупка, чиреп'

чаркия /14, с. 51, Тр./, 'плитка паница'; вж. блюдо

подвижен дървен клин в долния край на оста

чеп /7, с. 826, СзБ/; вж. срб.-хрв., слов. и чеш. сер, пол. szop, рус. чіп, чоп; кор. общослав.

поставяне на дръжка

приушанье /11, с. 298, Бер./; от ухо, ушо

наушвам /съвр. гов. Тр./; кор. в ухо, ушо

похлупак

захлупак, захлупка, захлупачя /52; 14, с. 65, Тр./; от гл. захлупвам

капак /52/; тур. карак

похлупак, покълп, поклопък, похлупка, полупка, поклупка, похлупачя /54; 7, с. 827 и обр. 57, СзБ/; от гл. похлупям, похлупвам

пръчици за пробиване на отвори

емзикалки, инзикалки, ъмзикалки /2, с. 32, Бус.; 14, с. 27, Тр.; 11, с. 292, Бер.; 6, с. 67, Д./; тур. emzik 'цица, биберон, чучур'

мушалка /11, с. 292, Бер./; от гл. муша, мушкам

рогчета за рисуване

рог, рогче, рогле /2, с. 32, Бус.; 14, с. 28, Тр.; 11, с. 293, Бер./; стб. рогъ

ръкатка

армага /6, с. 69-70, Д./; от тур. armaĝan 'дар, подарък'
висящо гърне /6, с. 70, Д./; поради спец. начин на употреба
котле, котленка /7, с. 827, СзБ/; от същ. котел поради близост във ф.; стб. котль

оватка /56; 7, с. 827, СзБ/; от гл. хващам, произв. от хват, хватя, хващам поради начина на употреба; стб. хват-ити
рукатка, ръкатка /55; 7, с. 827, СзБ; 2, с. 23, 32, Бус.; 11, с. 302, Бер./; произв. от ръка, рука, обл. стар. / вж. и ручница/
чолмек /6, с. 70, Д./; тур. comlek 'гърне, пръст'

светилник

светилник, светник, светило /55; 9, с. 166, Бл., Мих., Рл., Соф., Х., Хм./; кор. в свет, светлина; стб. свѣтнло
свещник, свещилник, свещарник /55; 7, с. 827 и обр. 40, СзБ; 9, с. 166/; стб. свѣштъникъ, свещникъ, свѣштило
шандан, -ане /55; 7, с. 827 и обр. 40, СзБ/; непр. ф. на тур. samdan, от пер.

свод на пещта

гивгири /14, с. 32, Тр./; тур. от пер. kavgir 'каменен свод, зидария'
кемери /14, с. 32, Тр.; 11, с. 299, Бер./; тур. от пер. kemer 'свод'

сграфито украса

драскани шарки /4, с. 426; 11, с. 306-307, Бер./

седалка към грънчарското колело

подгъзник, подгазник, подгузница /7, с. 826, СзБ; 2, с. 18 и 32, Бус.; 11, с. 292, Бер./; произв. от същ. гъз; стб. гъзъ

столче на съд

копито /11, с. 298, Бер./; вж. дъно

стомна

бардак, бърдук, барденце, бардя, барде, бардучи /52; 7, с. 827, 927, СзБ; 12, обр. 326, Бус.; 14, с. 50, Тр.; 6, с. 72, Д.; 32, СиБ; 33, ЮзБ, К.; 34, СзБ, между Ос. и Ог., Вид. и Л./, 'малка стомна за ракия или вино'; тур. bardak 'стомна'
дамаджана /6, с. 71, Д./; от фр. dame-jeanne, тур. damasana
дулец, дуля /51/, 'съд с чучур, подобен на ибрик, малка стомна'; вер. от слав. кор. ду-
дудук, дудуче, дудучя, дудулка, шарена теснодулка /51; 56; 2, с. 32, Бус/, 'стомна с тясно гърло и по-малки размери'; вер. сх. с дудук 'свирка', съотв. в рус., слов., сръб.-хрв., чеш. и

тур.; вж. и дуда, дудец 'царевичен кочан'; срв. и дуд, дудули, дудулист, дудулец, от тур. през пер. dud 'плод, черница'

ибрик /52; 7, с. 827, СзБ; 4, с. 428; 11, с. 304-305, Бер.; 6, с. 70, Д.; 31, ЮиБ/, 'съд за миене или подобен на ибрик'; тур. от пер. *ibriq* 'водолей'

калица, каличка /33, ЮзБ, Дев. до гр. граница/; вер. от кал; вж. блюдо

крондир /-тир/, *крондил* /52; 56, Вр.; 7, с. 827, СзБ; 2, с. 32, Бус.; 4, с. 428; 11, с. 302, Бер./, 'сватбарски съд или съд за вино и ракия'; от нгр. *κροντιειν, κρω-τιριον*, 'стомна, кана за вино; по-малко вер. от гр. *κωνταροζ*

кръчаг, кръчяк, кърчаг, крчаг /-к/, /52; 7, с. 827, СзБ; 9, с. 106-107, Бел., Бер., Белосл., Бот., Вид., Гр., Гоц., Дим., Кул., Лом., Мих., Ник., Новоп., Ор., Пл., Пд., Пресл., Първ., Разл., Св., Свог., Тр., Т., Трън., X/, 'стомна за вода, с тясно гърло'; стб. *кръѹагъ*

китено суде /2, с. 32, Бус/, 'сватбарска стомна'; от съд, суд, суде и прил. китен, произв. от китка; вж. стб. *кѹѣта*

мащрапа /53/, 'глинен съд за вино и вода, с дръжка'; тур. от араб. *masrab/p/a* 'канче за вода'

оканик, оканица /53; 2, с. 32, Бус./, 'съд с вместимост една ока'; от ст. араб. *окка* /1282-1283 г/

оканиче /2, с. 32, Бус./, 'среден по вместимост крондир'; вж. *оканик*

китено оканиче /2, с. 32, Бус./, 'сватбарски съд'

решетарка /2, с. 32, Бус.; 14, с. 49, Тр.; 11, с. 304-305, Бер./, 'стомна с решетка в гърлото'; от решето; стб. *рѣшетѣ*

стомна, стовна, стомла /55; 7, с. 827, СзБ; 14, с. 51, Тр.; 11, с. 302, Бер.; 6, с. 70, Д.; 31, ЮиБ; 32, СиБ, сев. и южно от П. Тр., по Дунав и Ч. море; 33, ЮзБ; 34, СзБ/, 'съд с тясно гърло и дръжка'; стб. *стамънь, стамъна* от гр. *σταμνοζ*; стб. дума за стомна е *къргач*

теста, а, тестийа, тестийе, тестийъ /55, 31, ЮиБ, Ар.; 33, ЮзБ, Дев.; 34, СзБ, Бер./; тур. *testi* 'стомна'

шуле, шуля, шулец /14, с. 50, Тр.; 11, с. 302, Бер./, 'съд за ракия и вино, вид барде'; вж. *бъклица* и *кана*

шепендер, шопундер, шупундер /55; 7, с. 827, СзБ/, 'съд за вино и вода, с широко гърло и дръжка, подобен на мащрапа и

оканица'; възм. от шопор, шопур, шопка; изв. сх. и с араб. saḡar
'вино'

съд за горене на РЪО

връшник /2, с. 32, Бус.; 11, с. 294, Бер./; произв. от връх,
връшец, връшник
сач /8, с. 169, Чеп.; 14, с. 29, Тр./; тур. sac

тринога

пиростийка /6, с. 75, Д./; гр. πύροστια

устие на съд

гръло, гърло /51/; стб. гръло

устье /55; 11, с. 304, Бер./; от уста; стб. оуста

уста /55/

чаша

бардак, бардук /51/, 'голяма чаша с дръжка'; вж. стомна

ганга /33, ЮзБ, Дев./; тур. ganga 'вид барабанче у арабите'

кадаф /33, ЮзБ, Ар./; тур. от араб. kadeh 'чаша за спиртни
напитки'

канче /2, с. 129, Бус./; от кана

котленица /13, с. 15, Тр./, 'чаша за ракия'; от котел поради
сх. ф.; вж. ръкатка

кюпче /2, с. 129, Бус./; от кюп; вж. делва

маштреп /33, Гоц./; от мащрапа; вж. стомна

филжан, филиа /е/н, филчен /31, ЮиБ, Кр.; 33, ЮзБ,
Гоц./; тур. fincan, filcan 'чаша за кафе и чай'

шуле /8, с. 213, Чеп./; вж. стомна шуле

чаша/е/, чашка, чеша/е/, чашь /55; 56, Вел.; 31, ЮиБ;
32, СиБ; 33, ЮзБ; 34, СзБ; 1, с. 209, ВТ./; стб. чаша, чѣша

чучур

дулиц /51/; вж. стомна дулец

чючюр, чючюрка /55/; кор. звукоподр. в шуртя

шопка, шопер, шопур, чопка, /55; 2, с. 32, Бус./, 'дръжка с
пъпка за пиене'; от стар. соп, -ка, кор. сипвам
шюлец /55/; вж. стомна

шип /железен/ в долния край на оста на колелото

бод /4, с. 427/; от гл. бода; стб. бод-ж, бод-ти

рак, раче /14, с. 25, Тр.; 4, с. 427/; стб. ракъ

яма за съхраняване на глината

гнилник /14, с. 18, Тр.; 4, с. 423/; от глина, гнила

калник /2, с. 17, Бус.; 14, с.18, Тр./; от кал; вж. глина

трап /6, с. 66, Д./; стб. трапъ

чукур /6, с. 66, Д./; тур. sukur

ИЗТОЧНИЦИ

1.Алексиев, Й., За грамотността на населението в Търново, вж. Средновековният български град, С.,1980, с. 206, 209

2.Бакърджиев, Г., Бусинска керамика, С., б.д.

3.Български диалектен атлас, I. Югоизточна България, С., 1964; II. Североизточна България, С., 1966; III. Югозападна България, С., 1975; IV. Северозападна България, С., 1981

4. Вакарелски, Хр., Етнография на България, С., 1974, с. 423-429

5.Геров, Н., Речник на българския език /фототипно издание/, ч.1 А-Д, С., 1975; ч. 2 Е-К, С., 1976; ч. 3 Л-О, С., 1977; ч. 4 П-С, С., 1977; ч. 5 Р-> , С., 1978; Т. Панчев, Речник на българския език. Допълнение към речника на Н. Геров /фототипно издание/, ч. 6, С., 1978

6.Господинова, М., Специфика на грънчарското производство в Толбухин и окръга през втората половина на XIX в. до 70-те г. на XX в., ИОИМ и БИД - Толбухин, 1, С., 1973, с. 66-80

7.Маринов, Д., Етнографско /фолклорно/ изучаване на Западна България /Видинско, Кулско, Белоградчишко, Ломско, Берковско, Оряховско, Врачанско/, Избрани произведения, II /фототипно издание/, С., 1984, с. 814, 826-827

8.Машалова-Начева, Е., Принос към изследване изворите на речника на Н. Геров, ИИБЕ, XIV, 1967, с. 103-238

9.Мъжлекова, М., Речник на сторобългарските думи в днешните български говори, С., 1991

10.Петева, Е., Керамични форми и орнаменти в България, ИНЕМ, XII, 1936, с. 46

11.Пунтев, П., Грънчарството в Берковица в края на XIX и първата половина на XX в., ИЕИМ, XVI, 1974, с. 287-307

12.Стоилков, В., Из народната култура на с. Бусинци, Трънско, ИНЕМ, 1936, с. 138-140

13.Съйчевски, П., Троянска керамика. Музей на народните занаяти и приложните изкуства - Троян /албум/, С., 1977

14.Хаджиев, П., Грънчарството в Троянско. Принос към проучването му в Троян и околните села, С., 1954

РЕЧНИЦИ

Младенов, Ст., Етимологичен и правописен речник на българския книжовен език, С., 1941

Български етимологичен речник, I, С., 1971; II, С., 1979; III, С., 1986

Речник на редки, остарели и диалектни думи в литературата ни от XIX и XX в., С., 1974

Речник на чуждите думи в българския език, С., 1982

Турско-български речник, С., 1962

Старобългарски речник. Встъпителен том, С., 1984

Ферсман, М., Этимологический словарь русского языка, I, М., 1964; II, М., 1967; III, М., 1971; IV, М., 1973

СЪКРАЩЕНИЯ

Селищни наименования

Ар. Ардино

Бел. Белоградчишко

Белосл. Белослатинско

Бер. Берковско

Бл. Благоевградско

Бус. Бусинци

Бот. Ботевградско

Вел. Велес /Р Македония/

Вид. Видинско

Вр. Врачанско

ВТ Велико Търново

Г. Габрово

Гоц. Гоцеделчевско

Гр. Грудовско

Д. Добрич и Добричко

Деб. Дебърско

Дев. Девинско

Дим. Димитровградско

Е. Елена

Елх. Елховско

Ихт. Ихтиманско

К. Карлово

Кр. Крумовград

Кул. Кулско

Л. Ломско

Либ. Либяхово /Р Македония/

М. Мездренско

Мих. Михайловградско

Ник. Никополско

Новоп. Новопазарско

Ог. Огоста /река/

Ор. Оряховско

Ос. Осъм /река/
Пл. Пловдивско
Пет. Петричко
Пл. Плевенско
П. Тр. Полски Тръмбеш
Пр. Прилеп /Р Македония/
Пресл. Преславско
Първ. Първомайско
Рл. Разложко
Св. Свищовско
Свог. Свогенско
С. Севлиево
СзБ Северозападна България
СиБ Североизточна България
Сл. Сливенско
Соф. Софийско
Т. Тетевенско
Тр. Троянско
Трън. Трънско
Х. Хасковско
Хм. Харманлийско
Чеп. Чепино
Шум. Шуменско
Щ. Щипско
ЮзБ Югозападна България
ЮиБ Югоизточна България

Други съкращения

араб. арабски
вер. вероятно
вж. виж
влаш. влашки
всщ. всъщност
гл. глагол
гр. гръцки
етим. етимология
и.-е. индоевропейски
исл. исландски
ит. италиански
кор. корен
лат. латински
малор. малоруски
нар. наречие
неиз. неизяснен
нем. немски
нгр. новогръцки
обл. областно
пер. персийски

пол. полски
прил. прилагателно
пр. произход
произв. производно
първ. първичен
рум. румънски
рус. руски
слов. словенски
срб.-хрв. сърбо-хърватски
среднород. гов. среднородопски говор
стар. старинен
стб. старобългарски
сх. сходство
същ. съществително
тур. турски
ум. умалително
фр. френски
чеш. чешки
чуж. чужд
> от предходната дума произлиза следващата
< предходната дума произлиза от следващата

ON THE COMPILING OF A GLOSSARY OF THE CERAMIC NOMENCLATURE

ZLATKA GHENOVA
/resume/

The glossary reviewed in this paper is the first attempt at systemizing the Bulgarian ceramic nomenclature - i.e. of the words denoting basic raw materials, devices and equipment for the production of everyday ceramics, of its derivatives and components.

The glossary itself is of a 'mixed' character, since it lists in an alphabetical order two groups of words: contemporary words used in scientific publikations on the left hand side of the page, and their vernacular counterparts /basically from 19th-20th cc. on the right hand side of the page. After each dialectal or archaic word there is an index pointing out the number of the source where it was used, the geographical range of distribution, and the interpretation of its origin.